



خانواده

کلیدواژه: خانواده، قرآن، امنیت، مسئولیت، مدیریت، محبت، حقوق خانواده، حقوق فرزندان.

پرسش: جایگاه خانواده را از دیدگاه قرآن تبیین کنید؟

پاسخ: خانواده در قرآن شریف، از یک جایگاه کلیدی و محوری برخوردار است از این جهت، در ابعاد مختلف و به طور همه‌جانبه، جایگاه خانواده را مورد مذاقه و بررسی قرار داده است که بررسی تمام موارد آن، کتاب مستقلی را طلب می‌کند. قرآن شریف در واقع می‌خواهد از طریق خانواده و در آغوش خانواده، کار پیش‌گیری و درمان انجام دهد. چهارده قرن گذشته که **زنده به گور کردن دختران** به صورت **فرهنگ** درآمده بود، قرآن شریف با «پایّ ذنب قتلت»، با آن مبارزه کرده و اوج **عطوفت** را در رابطه با خانواده بیان کرده است، تا جایی که در عصر کنونی، روان‌شناسان بزرگ **دنیا**، با برگرفتن از قرآن و **اسلام** عزیز، بحث‌های «خانواده درمانی» را مطرح می‌کنند؛ هر چند آن‌ها به عمق بحث‌های قرآنی و اسلامی، نمی‌توانند دست‌رسی پیدا کنند و به ظاهر بحث‌هایشان روان‌شناسی محض است؛ ولی بسیاری از مطالب مورد تأیید قرآن شریف و برگرفته از آن است.

فهرست مندرجات

- ۱ - خانواده از دیدگاه قرآن
- ۲ - تبیین جایگاه خانواده
 - ۲.۱ - جایگاه ارزشی خانواده
 - ۲.۱.۱ - دیدگاه علامه طباطبائی
 - ۲.۲ - جایگاه حقوقی خانواده
 - ۲.۳ - جایگاه فرهنگی خانواده
 - ۲.۴ - جایگاه اقتصادی خانواده
 - ۲.۵ - جایگاه عواطف خانوادگی و تربیت
- ۳ - نتیجه بحث
- ۴ - منابع
- ۵ - پانویس
- ۶ - منبع

خانواده از دیدگاه قرآن

خانواده از دیدگاه قرآن، از جایگاه محوری و کلیدی برخوردار است و هسته‌ی مرکزی شکل‌گیری جامعه را تشکیل می‌دهد.^[۱] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۲۳.**

خانواده از منظر قرآن شریف، خشت بنای **اجتماع** است. جایگاه خانواده، در ساختمان جامعه، هم چون «اتم» در ساختن اجسام طبیعی است. اگر خانواده سالم و **صالح** و استوار باشند؛ می‌توان به داشتن جامعه‌ای سالم، صالح و متعالی و استوار امیدوار بود.^[۲] بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، ص ۲، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۷. به صورت پیوند رفت و برگشتی: خانواده سالم مساوی با جامعه‌ای سالم.

تبیین جایگاه خانواده

از این جهت قرآن شریف، جایگاه خانواده را در عرصه‌های مختلف و متنوع، مورد بررسی قرار داده است، محورهای مهمی که قرآن شریف جهت تبیین جایگاه خانواده بدان پرداخته است، عبارتند از:

← جایگاه ارزشی خانواده

در این راستا **آیات** زیادی وارد شده است. از جمله آن عبارت است از: «یا ایّها النّاس اتقوا ربّکم الذی خلقکم من نفس واحدة...»؛^[۱] **نساء/سوره ۴، آیه ۱.**

«ای مردم! از (مخالفت) پروردگارتان بپرهیزید. همان کسی که همه شما را از یک **انسان** آفرید؛ و همسر او (نیز) از جنس او **خلق** کرد؛ و از

آن دو، **مردان** و **زنان** فراوانی (در روی زمین) منتشر ساخت. و از **خدا** بهره‌رزید که (همگی به عظمت او معترفید؛ و) و هنگامی که چیزی از یکدیگر می‌خواهید، نام او می‌برید. (و نیز) از (قطع رابطه با) خویشاوندان خود، پرهیز کنید. زیرا **خداوند** مراقب شماست.»

← دیدگاه علامه طباطبایی

علامه طباطبایی ذیل آیه «۲۲۳» **سوره بقره** می‌فرماید: نسبت زنان به جامعه انسانی، نسبت کشتزار است به انسان کشت‌کار. همان طوری که کشتزار برای **بذر** لازم است، و اگر نباشد بذرها به کلی نابود می‌شود و دیگر غذایی برای حفظ **حیات** و ابقای آن نمی‌ماند هم‌چنین است اگر زنان نباشند، نوع و **نسل** انسانی دوام نمی‌یابد و قطع می‌شود. لذا خداوند از طریق **رحمت** و **مودت** این پیوند را مستحکم نموده است و جایگاه ارزش آن را حفظ نموده است.

[۴] **علامه طباطبایی، سید محمدحسین، ترجمه تفسیرالمیزان، ج ۲، ص ۲۱۹.**

در جای دیگر قرآن شریف پیوند تنگاتنگ **مرد** و **زن** را چونان پیراهن تن یکدیگر تشبیه می‌کند و با این تشبیه اوج جایگاه ارزشی خانواده را بیان می‌کند. می‌فرماید: «هُنَّ لِبَاسٌ لِّكُمْ وَ أَنْتُمْ لِبَاسٌ لِّهِنَّ»؛

[۵] **بقره/سوره ۲، آیه ۱۸۷.**

یعنی «آنها لباس شما هستند، و شما لباس آنها، (هر دو **زینت** هم و سبب حفظ یکدیگر)».

← جایگاه حقوقی خانواده

قرآن شریف برای تثبیت جایگاه خانواده، به **حقوق خانواده**، به صورت محوری نگاه می‌کند و به آن اهمیت زیادی می‌دهد. در مورد **حقوق فرزندان** می‌فرماید: «مادران، دو سال تمام **فرزندان** خود را شیر می‌دهند، (این) برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل کند. و بر آن کس که فرزند برای او متولد شده (پدر)، لازم است خوراک و پوشاک مادر را به طور شایسته (در مدت شیر دادن بپردازد، حتی اگر **طلاقی** گرفته باشد.) هیچ کس موظف به بیش از توانایی خود نیست...».

در راستای جایگاه حقوقی خانواده بحث‌های زیادی مانند **استقلال زن**،

[۶] **نساء/سوره ۴، آیه ۱۹.**

مدیریت خانواده،

[۷] **نساء/سوره ۴، آیه ۱۵.**

مخارج،

[۸] **احزاب/سوره ۳۳، آیه ۵۵.**

چند همسری،

[۹] **نساء/سوره ۴، آیه ۲۰.**

عدالت در خانواده،

[۱۰] **نساء/سوره ۴، آیه ۱۲۷-۱۲۹.**

[۱۱] **ذاریات/سوره ۵۱، آیه ۲۶.**

مسنولیت طبیعی زن در خانواده،

[۱۲] **نور/سوره ۲۴، آیه ۲-۳.**

و... مطرح است که بررسی همه آن موارد در این مختصر مقدور نباشد.

← جایگاه فرهنگی خانواده

قرآن شریف، جایگاه فرهنگی خانواده را بسیار زیبا و عالی مورد بررسی قرار می‌دهد و خانواده را همانند دژ مستحکم می‌داند و هر گونه **روابط نامشروع** را محکوم می‌کند و در مبارزه با آن سنگ تمام گذاشته است. قرآن شریف **فحشا** را تجاوزی به حقوق جامعه می‌داند، می‌فرماید: «هر یک از **زن** و **مرد زناکار** را صد تازیانه بزنید، و نباید **رافت** (و **محت** کاذب) نسبت به آن دو شما را از اجرای **حکم الهی** مانع شود، اگر به خدا و **روز جزا ایمان** دارید؛ و باید گروهی از **مؤمنان مجازاتشان** را مشاهده کنند، **مرد زناکار** جز با **زن زناکار** یا **مشرك ازدواج** نمی‌کند؛ و زن زناکار را جز مرد **زناکار** یا **مشرك** به ازدواج خود در نمی‌آورد و این کار بر مؤمنان **حرام** شده است.»

[۱۳] **نور/سوره ۲۴، آیه ۲-۳.**

در این راستا، قرآن شریف، محورهای زیادی همانند **حدّ قذف**،

[۱۴] **نور/سوره ۲۴، آیه ۴-۵.**

میانی فرهنگی قوانین ازدواج،

[۱۵] **نساء/سوره ۴، آیه ۲۳-۲۶.**

امنیت خانواده

[۱۶] **نور/سوره ۲۴، آیه ۲۷-۲۹.**

[۱۷] **نور/سوره ۲۴، آیه ۵۸-۶۰.**

و... را مورد محک و مذاقه قرار داده است که بررسی همه عناوین آن نوشتار مستقل و جداگانه‌ای را طلب می‌کند.

← جایگاه اقتصادی خانواده

از آن‌جا که قرآن شریف، **معجزه** علمی **رسول اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله** است، امور انسانی و پدیده‌های اجتماعی را همه جانبه و به طور جامع مورد مذاقه قرار داده است. از این جهت جایگاه خانواده از دیدگاه اقتصادی، در قرآن شریف مورد بررسی قرار گرفته است و در ابعاد مختلف همانند **مهریه**،

[۱۸] **نساء/سوره ۴، آیه ۴-۱۹.**

[۱۹] **نساء/سوره ۴، آیه ۲۱-۲۵.**

خرج و نفقه،

[۲۰] **بقره/سوره ۲، آیه ۲۳۳.**

ارث، و غیره، آن را مورد بررسی قرار داده است.

در مورد **مهریه** و پرداخت بی‌چون و چرای آن می‌فرماید: «و آنها را که توانایی ازدواج با زنان (آزاد) **پاکدامن باایمان** را ندارند، می‌توانند با زنان پاکدامن از **بیردگان** باایمانی که در **اختیار** دارید **ازدواج** کنند - خدا به ایمان شما آگاه‌تر است؛ و همگی اعضای یک پیکرید - آنها را با اجازه صاحبان آنان **تزوج** نمایید، و مهرشان را به خودشان بدهید؛ به شرط آن که پاکدامن باشند...».

[۲۱] نساء/سوره، ۴، آیه ۲۵.

به هر **تقدیر**، **خلفت** انسان‌ها جفت جفت است. مرد با تاکتیک مردانه خود و زن با تاکتیک زنانه خود، باید همدیگر را بجویند و در جهت شکوفایی و **تکامل** پیش ببرند.

[۲۲] بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، ص ۲، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۷.

← جایگاه عواطف خانوادگی و تربیت

خانواده دارای چهار رکن اربعه عاطفی می‌باشد که بر آن استوار است: ۱. **محبت**؛ ۲. **قدرت**؛ ۳. **رقابت**؛ ۴. **همدلی**؛ ۵. **تفاهم**. رکن محبت بر دوش **مادر** است. قدرت و **مدیریت**، متوجه **پدر** است. رقابت سالم بین فرزندان است و همدلی و تفاهم، بین کلیه اعضای خانواده. قرآن شریف به صورت مستقیم و غیر مستقیم، بعد عاطفی خانواده را در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داده است. به عنوان مثال در مورد **احترام به پدر و مادر** می‌فرماید: «فلا تقل لهما آفی...»؛

[۲۳] اسراء/سوره، ۱۷، آیه ۲۳-۲۴.

یعنی «بر آنها فریاد مزن، و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آنها بگو. و بالهای **تواضع** خویش را از محبت و **لطف**، در برابر آن فرو آر؛ و بگو: **پروردگارا!** همان گونه که مرا در کوچکی **تربیت** کردند، مشمول رحمتشان قرار ده.» **مولوی** می‌گوید:

هر دو بحری آشنا آموخته

هر دو جان بی دوختن بر دوخته

در جای دیگر در مورد **اعتماد** به اعضای خانواده می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بعضی از همسران و فرزندان **دشمنان** شما هستند. از آنها برحذر باشید؛ و اگر **عفو** کنید و **بخشیم** ببخشید و ببخشید، (خدا شما را می‌بخشد)؛ چرا که خداوند **بخشنده** و مهربان است. **اموال** و فرزندانان فقط وسیله **آزمایش** شما هستند، و خداست که **پاداش** عظیم نزد اوست... کسانی که از **بخل** و **حرص** خویشتن مصون بمانند رستگاران‌اند.»

[۲۴] تغابن/سوره، ۶۴، آیه ۱۴-۱۶.

نتیجه بحث

آنچه در پایان قابل بیان است، این است که خانواده در قرآن شریف، از یک جایگاه کلیدی و محوری برخوردار است از این جهت، در ابعاد مختلف و به طور همه جانبه، جایگاه خانواده را مورد مذاقه و بررسی قرار داده است که بررسی تمام موارد آن، کتاب مستقلی را طلب می‌کند. قرآن شریف در واقع می‌خواهد از طریق خانواده و در آغوش خانواده، کار پیش‌گیری و درمان انجام دهد. چهارده قرن گذشته که **زنده به گور کردن دختران** به صورت فرهنگ درآمده بود، قرآن شریف با «پای دُنب قتلت»

[۲۵] تکویر/سوره، ۸۱، آیه ۹.

با آن مبارزه کرده و اوج **عظوفت** را در رابطه با خانواده بیان کرده است، تا جایی که در عصر کنونی، روان‌شناسان بزرگ **دنیای**، با برگرفتن از قرآن و **اسلام** عزیز، بحث‌های «خانواده درمانی»

[۲۶] جان کارلسون و دیگران، خانواده درمانی.

را مطرح می‌کنند، هر چند آنها به عمق بحث‌های قرآنی و اسلامی، نمی‌توانند دست‌رسی پیدا کنند و به ظاهر بحث‌هایشان روان‌شناسی محض است؛ ولی بسیاری از مطالب مورد تأیید قرآن شریف و برگرفته از آن است. این بود خلاصه‌ای از جایگاه خانواده در قرآن شریف.

منابع

۱. همسران برتر از دکتر افروز.
۲. جواد آملی، عبدالله، زن در آئینه جلال و جلال، قم، اسری، زینجم، ۱۳۸۱.

پانویس

۱. [↑](#) بقره/سوره، ۲، آیه ۲۲۳.
۲. [↑](#) بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، ص ۲، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۷.
۳. [↑](#) نساء/سوره، ۴، آیه ۱.
۴. [↑](#) علامه طباطبایی، سید محمدحسین، ترجمه تفسیرالمیزان، ج ۲، ص ۳۱۹.
۵. [↑](#) بقره/سوره، ۲، آیه ۱۸۷.
۶. [↑](#) نساء/سوره، ۴، آیه ۱۹.
۷. [↑](#) نساء/سوره، ۴، آیه ۱۵.
۸. [↑](#) احزاب/سوره، ۳۳، آیه ۵۵.
۹. [↑](#) نساء/سوره، ۴، آیه ۲.
۱۰. [↑](#) نساء/سوره، ۴، آیه ۱۲۷-۱۲۹.
۱۱. [↑](#) ذاریات/سوره، ۵۱، آیه ۲۶.
۱۲. [↑](#) نور/سوره، ۲۴، آیه ۲-۳.

۱۳. [↑ نور/سوره ۲۴، آیه ۲-۳.](#)
۱۴. [↑ نور/سوره ۲۴، آیه ۴-۵.](#)
۱۵. [↑ نساء/سوره ۴، آیه ۲۳-۲۶.](#)
۱۶. [↑ نور/سوره ۲۴، آیه ۲۷-۲۹.](#)
۱۷. [↑ نور/سوره ۲۴، آیه ۵۸-۶۰.](#)
۱۸. [↑ نساء/سوره ۴، آیه ۴-۱۹.](#)
۱۹. [↑ نساء/سوره ۴، آیه ۲۱-۲۵.](#)
۲۰. [↑ بقره/سوره ۲، آیه ۲۲۳.](#)
۲۱. [↑ نساء/سوره ۴، آیه ۲۵.](#)
۲۲. [↑ بهشتی، احمد، خانواده در قرآن، ص ۲، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۷.](#)
۲۳. [↑ اسراء/سوره ۱۷، آیه ۲۳-۲۴.](#)
۲۴. [↑ تغابن/سوره ۶۴، آیه ۱۴-۱۶.](#)
۲۵. [↑ تکویر/سوره ۸۱، آیه ۹.](#)
۲۶. [↑ جان کارلسون و دیگران، خانواده درمانی.](#)

منبع

[سایت اندیشه قم، برگرفته از مقاله «خانواده»، تاریخ بازبینی ۱۳۹۵/۰۹/۲۴.](#)

رده‌های این صفحه : [خانواده](#)